

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
**МІЖНАРОДНІ
ВІДНОСИНИ**
Випуск 5

Ужгород-2019

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Палінчак М.М. – *д.політ.н., професор*

Заст. гол. редактора: Капітан Л.І. – *д.і.н., професор*
Панов А.В. – *к.і.н., професор*

Відповідальний секретар: Зубанич Л.Л. – *к.і.н., доцент*

Члени редколегії: Галда П.П. – *к.і.н., доцент*
Атаманенко А.Є. – *д.і.н., професор*
Бисага Ю.М. – *д.ю.н., професор, Заслужений юрист України*
Вегеш М.М. – *д.і.н., професор*
Дір І.Ю. – *к.ю.н., доцент*
Кіш Є.Б. – *д.і.н., професор*
Лемак В.В. – *д.ю.н., професор*
Мандрик І.О. – *д.і.н., професор*
Офіцинський Р.А. – *д.і.н., професор*
Приходько В.П. – *к.і.н., д.е.н., професор*
Павлишин С.Я. – *к.ю.н.*
Стряпко І.О. – *к.і.н., доцент*
Тодоров І.Я. – *д.і.н., професор*
Федака С.Д. – *д.і.н., професор*
Шніцер І.О. – *к.і.н., доцент*
Ioan Horda – *д.і.н., професор (Королівство Румунія)*
Andrzej Krynski – *доктор габілітований, професор (Республіка Польща)*
Rudolf Kucharcik – *д.ф.н. з політичних наук (Республіка Словаччина)*
Katarina Brockova – *доктор габілітований, д.ф.н. з права (Республіка Словаччина)*

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України з історичних наук відповідно до Наказу МОН України від 04.04.2018 № 326 (додаток 9)

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 25.06.2019 р.**

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія КВ № 21014-10814Р,
видане Державною реєстраційною службою України 29.09.2014 р.

Офіційний сайт видання: www.visnyk-intrelations.uzhnu.uz.ua

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Божко Н.М., Цубова О.Л. МЕЦЕНАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРАФА КАРОЛЯ-АНТОНА ЛЯНЦКОРОНСЬКОГО НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....	7
Велінець Ю.І. ПРОФСПІЛКОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВОЛИНСЬКИХ ШАХТАРІВ У 50-Х – НА ПОЧАТКУ 90-Х РР. ХХ СТ.....	13
Коновальчук П.І. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА УКРАЇНСЬКІ ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.....	23
Лещенко Д.І. УКРАЇНСЬКО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ДОБИ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО.....	29
Скрипчук Г.В. РОЗВИТОК КНИГОВИДАВНИЦТВА В УКРАЇНІ ЗА ЧАСІВ НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	35
Якименко Л.І. ДВОРЯНСТВО НА ДДНІПРЯНЩИНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ СУЧАСНИХ ІСТОРИКІВ.....	43

РОЗДІЛ 2

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Аббасзаде Нигяр Муталлим гызы. ИСТОРИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГЕЙДАРА АЛИЕВА В ВОССТАНОВЛЕНИИ И УКРЕПЛЕНИИ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНА.....	50
Агамалиев Руслан Энвер оглы. РЕШЕНИЕ ГЕРМАНИЕЙ ПРОБЛЕМ С ГОРЮЧИМ В ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	58
Алиев Мурват Джавид оглу. ГЕОРГИЕВСКИЙ ТРАКТАТ 1783 ГОДА И О ВОПРОСЕ ВЛИЯНИЯ НА ТЕРРИТОРИИ БОРЧАЛЫ И ГАЗАХ-ШАМШАДДИЛЯ РУССКО-ГРУЗИНСКОГО БЛОКА.....	65
Асадова Гаранфиль Махир кызы. О ХАРАКТЕРЕ ВЛИЯНИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ МУЗЫКАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ КОНЦА ХІХ – НАЧАЛА ХХ ВЕКОВ НА НАЦИОНАЛЬНУЮ МУЗЫКАЛЬНУЮ КУЛЬТУРУ АЗЕРБАЙДЖАНА.....	72
Бехдуд Элмеддин Махмуд оглу. К ИСТОРИИ ВОЗНИКНОВЕНИЯ ОТРАСЛЕВЫХ ЭНЦИКЛОПЕДИЙ И ИХ ХАРАКТЕРИСТИКА.....	81
Гадиров Вилаят Имамеддин оглу. ПЛАНЫ СОЗДАНИЯ РОССИЕЙ МАРИОНЕТОЧНОГО АРМЯНСКОГО ЦАРСТВА И ХРИСТИАНСКОГО АЛБАНСКОГО ГОСУДАРСТВА НА ТЕРРИТОРИИ АЗЕРБАЙДЖАНА.....	90
Гацелюк В.О. ДІЯЛЬНІСТЬ МЕЦЕНАТА Л. КИРСТЕЙНА ТА ДЖ. БАЛАНЧИНА У СТАНОВЛЕННІ АМЕРИКАНСЬКОГО БАЛЕТУ 1930–1940-Х РР.....	99
Голубничя-Шленчак Ю.В. ВИДАВНИЦТВО ГУМОРИСТИЧНО-САТИРИЧНИХ ЖУРНАЛІВ «ОКРІП» ТА «БУДЯК» У ТАБОРАХ ІНТЕРНОВАНОЇ АРМІЇ УНР У ПОЛЬЩІ (1920–1921 РР.).....	105
Данилюк І.В. СВЯТИЙ ПРЕСТОЛ У ЗВІЛЬНЕННІ КУБІНСЬКИХ ДИСИДЕНТІВ РЕЖИМУ КАСТРО (2003–2011 РР.).....	111
Джавадлы Гамар Айдын. РЕЛИГИОЗНО-ЭТИЧЕСКИЕ ПОСТУЛАТЫ ГЕНЕЗИСА ТЕОРЕТИКО-ИСТОРИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ БИОЭТИКИ.....	118
Kucharčík Rudolf. POLITICAL AND IDEOLOGICAL SOURCES OF THE POSITION OF PRESIDENT IN FRENCH FIFTH REPUBLIC.....	125
Мовлаева Вусала Алиджан гызы. МИНГЯЧЕВИР В ГОДЫ НЕЗАВИСИМОСТИ (1991–2010).....	131
Рустамова Джамиля Яшар гызы. ПОЛОЖЕНИЕ ТУРЕЦКИХ ВОЕННОПЛЕННЫХ В ГОДЫ I МИРОВОЙ ВОЙНЫ НА ТЕРРИТОРИИ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ И МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОМИТЕТ КРАСНОГО КРЕСТА.....	137

Хагани Н. Исмаил. АКТЫ ГЕНОЦИДА И ПОЛИТИЧЕСКОГО ТЕРРОРА, СОВЕРШЁННЫЕ АРМЯНАМИ ПРОТИВ ХРИСТИАН.....	143
Юсифов Агамир Аваз оглу. ПОЛИТИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНИЕ АНТИЧНОГО АЗЕРБАЙДЖАНА (ГОСУДАРСТВ АТРОПАТЕНЬ И АЛБАНИИ).....	151
Яшин В.О. КАДРОВЫЙ СКЛАД СХІДНОГО ВІДДІЛУ “VINETA”: ПЕРСОНАЛІ ТА БІОГРАФІЧНІ РОЗВІДКИ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ).....	159

РОЗДІЛ 3 ЕТНОЛОГІЯ

Ismayilova Laman Elman. THE INVESTIGATION OF RELIGIOUS PROBLEM IN THE ETHNOGRAPHY OF AZERBAIJAN.....	170
---	-----

РОЗДІЛ 4 ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА СПЕЦІАЛЬНІ ІСТОРІЧНІ ДИСЦИПЛІНИ

Мехралиева Наиля Музаффар гызы. ИЗ ИСТОРИИ ПЕРЕВОДА И ПУБЛИКАЦИЙ РУССКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (ДО 1920 Г.).....	176
Тагиев Таги Акиф оглу. СУЩНОСТЬ И НАПРАВЛЕНИЯ АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	183
Талыбов Акиф Рауф оглу. К ИСТОРИОГРАФИИ ИСТОРИИ НЕФТЯНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ.....	189

РОЗДІЛ 5 ІСТОРІЯ НАУКИ Й ТЕХНІКИ

Левенець О.М. ЛУЦЬКИЙ ПЕРІОД НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛІНГВІСТА-ЕТРУСКОЛОГА ОЛЕКСІЯ ХАРСЕКІНА (1974–1985 РР.).....	196
Тахиркызы Шахла. НАУЧНЫЕ ЖУРНАЛЫ ГУМАНИТАРНО-СОЦИАЛЬНОЙ СФЕРЫ В БАКИНСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	205

РОЗДІЛ 6 АНТРОПОЛОГІЯ

Шедяков В.Е. ТРАНСФОРМАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ: РОЛЬ ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВЫХ КОМПЛЕКСОВ КУЛЬТУРНО-ЦИВИЛИЗАЦИОННЫХ МИРОВ.....	213
---	-----

УКРАЇНСЬКО-ФІНСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ДОБИ ГЕТЬМАНАТУ П. СКОРОПАДСЬКОГО

UKRAINIAN-FINNISH RELATIONS DURING THE UKRAINIAN STATE OF HETMAN P. SKOROPADSKY

Леощенко Д.І.,
*кандидат філософських наук,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради*

У статті проаналізовано не досить досліджені українсько-фінські відносини доби національно-визвольних змагань, а саме періоду Української Держави гетьмана Павла Скоропадського. Обрана тема являє інтерес з огляду на те, що серед значних успіхів, що були здобуті українською владою у зазначений період, незаперечними є досягнення й у зовнішньополітичній сфері. Але при цьому увага традиційно акцентується на відносинах з державами Центрального блоку, з новоутвореними державами, що з'явилися після розпаду Російської імперії, які граничили з Україною і з державами, що мали у своєму складі етнічні українські території. Відносини ж з країнами, що не відігравали тоді провідних ролей на міжнародній арені та не були «близькими» до України територіально чи етнічно, також традиційно залишаються поза увагою. Можна констатувати, що жорстка детермінованість зовнішньополітичного курсу об'єктивними чинниками суттєво обмежувала можливості ведення політики, яка була б адекватною українським інтересам. За таких умов у відносинах між Україною та Фінляндією не останню роль відіграла схожість історичної долі, що не могло не сприяти взаємному порозумінню. Крім того, зближенню України та Фінляндії об'єктивно сприяли спільність торговельно-економічних проблем, які постали перед Києвом і Гельсінкі, нагальна потреба розширення кола міжнародного визнання і наростання загрози великодержавного реваншу з боку практично всіх політичних сил Росії, що перебували поки в стані громадянської конфронтації. При цьому досить вагомим суб'єктивним чинником, що суттєво коригував зовнішньополітичний курс Гетьманату, була його жорстка детермінованість Берестейською мирною угодою, чітке дотримання якої було однією з умов, поставленою перед П. Скоропадським Німеччиною. Незважаючи на те, що зовнішня політика Української Держави була надзвичайно жорстко визначена чинниками, на які українська дипломатія практично не могла вплинути, перший, на жаль, нетривалий, досвід українсько-фінського спілкування на міждержавному рівні можна оцінити як досить вдалий.

Ключові слова: зовнішньополітична сфера, дипломатичні стосунки, держави Четверного союзу (держави Центрального блоку), торговельно-економічні проблеми, великодержавний реванш.

At the paper is researched insufficiently studied before Ukrainian-Finnish relations during the period of national liberation competitions, namely during of the Ukrainian State of Hetman Pavel Skoropadsky. The chosen topic is of interest due to the fact, that among the significant successes that have been achieved by the Ukrainian authorities during that period, achievements in the foreign policy sphere are indisputable. But, at the same time, attention is traditionally focused on relations with the States of the Central bloc, with the newly formed States that appeared after the collapse of the Russian Empire, which bordered with Ukraine and with States that had ethnic Ukrainian territories in their composition. Along with this, relations with countries that did not play leading roles in the international arena and were not "close" to Ukraine geographically or ethnically are traditionally ignored. In this context, it is noteworthy that after the Declaration of independence of Ukraine in 1991, diplomatic relations between it and Finland were not established, but they were restored. This is due to the fact, that diplomatic relations between these countries developed in 1918 and there were serious reasons for this. The commonality of trade and economic problems of Kiev and Helsinki, the urgent need to expand international recognition and the growing threat of a great-power revenge on the part of almost all political forces of Russia, which were still in a state of civil confrontation – all this objectively predetermined the rapprochement of Ukraine and Finland. At the same time, a rather weighty subjective factor that significantly corrected the foreign policy of the Hetmanate was its strict regulation by the terms of the Brest peace agreement, strict compliance with which was one of the conditions

set before P. Skoropadskiy by Germany. It can be stated, that the first experience of Ukrainian-Finnish communication at the interstate level can be assessed as quite successful. Unfortunately, this communication was short-lived.

Key words: foreign policy, diplomatic relations, States of the Fourth Union (the Central bloc), trade and economic problems, great-power revenge.

Постановка проблеми. 1917-1921 рр. в українській історії нині називають періодом Української революції та розбудови української державності, а раніше не менш влучно визначали як добу національно-визвольних змагань. Зрозуміло, що виділення цього періоду як окремого зумовлено, безперечно, не його тривалістю, яка за історичними часовими масштабами абсолютно не вражає, а його значущістю. Це був період глобальних трансформацій українського суспільства, що підтверджується існуванням в Україні за такий нетривалий період трьох політичних режимів: Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії, які послідовно змінювали один одного.

Режим П. Скоропадського порівняно з двома іншими характеризується найвищою ефективністю. І це є тим більш вражаючим, якщо зважати на те, що проіснував він менше восьми місяців: 29.04.–14.12.1918 р. Але за цей період було досягнуто значних успіхів: припинення економічного спаду і початок піднесення, стабілізація фінансової системи, відновлення залізничного сполучення і, безсумнівно, що відзначається всіма без винятку, значний поступ у розвитку української культури.

Незаперечними є досягнення й у зовнішньополітичній сфері. Українська Держава була визнана 30 державами, мала дипломатичні місії більш як у 20 країнах. Що ж до дипломатичних зносин, то вони існували з 12 державами світу. Традиційно зазначається, що пріоритетний характер мали стосунки з державами Центрального блоку, оскільки саме з їхньою допомогою П. Скоропадський прийшов до влади і змушений був ураховувати присутність німецьких та австрійських військ в Україні.

Саме про відносини із зазначеними державами та державними новоутвореннями традиційно надаються детальні відомості у навчальних та енциклопедичних джере-

лах. І саме ці аспекти висвітлюються пріоритетно серед головних тем, порушених у «Спогадах» самого П. Скоропадського. На цьому тлі якось «не дуже виразно» виглядають країни Закавказзя чи Скандинавії, хоча Українська Держава мала дипломатичні представництва у Грузії, Азербайджані та Фінляндії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Практично всі дослідження, що присвячені українсько-фінським відносинам у зазначений період, безперечно, заслуговують на увагу перш за все з огляду на їхню нечисленність. Зокрема, серед них необхідно виділити роботи Й. Ремі, В. Пилипенка [4], С. Борисенка [1], а також В. Головченка та В. Солдатенка [2]. Самі автори, як правило, визнають, що хоча «історія дипломатичних стосунків Української Держави уже вивчалася українськими авторами, однак змістовного і повного дослідження з історії українсько-фінських відносин 1918 р. ще немає» [1].

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є з'ясування на прикладі українсько-фінських відносин періоду Гетьманату П. Скоропадського тих детермінант, що зумовлювали зовнішньополітичну діяльність зазначеного українського уряду стосовно держав, що не відігравали тоді провідних ролей на міжнародній арені та не були «близькими» до України ні територіально, ні етнічно.

Виклад основного матеріалу. Відношення гетьмана до проблеми взаємин із, якщо можна так сказати, «другорядними» державами пояснюється, виходячи з його загальної концепції зовнішньої політики Української Держави: «я не германofil, не франкоphil, не англоphil, а просто люблю свою Батьківщину і, бажаючи їй добра, користуюся всіма можливостями її врятувати, і всякий, хто чесно мені допомагає в цьому, хоча б навіть заради

своїєї вигоди, мене задовольняє, і з ним я піду <...> я залишився глибоко переконаним, що <...> всі народності увійдуть до складу великої держави як рівний до рівного, де змучена Україна може лише вільно розквітнути, де життя не буде пронизане насильством і праворуч, і ліворуч, як досі, що тільки тоді настане спокій, тільки тоді ми дійдемо до періоду нового, спільного, народної творчості, і нам не будуть страшні ні Центральні держави, ні Антанти того часу» [5]. Тож спробуємо з таких позицій розглянути українсько-фінські відносини періоду Гетьманату П. Скоропадського.

Говорячи про Фінляндію та Україну, ми рідко згадуємо про те, що історія наших двох країн містить цікаві паралелі. Адже обидві країни в минулому входили до складу великих західних держав: частина України – до складу Речі Посполитої, а Фінляндія – до складу Швеції протягом майже 700 років. По мірі ослаблення цих західних держав наші країни були залучені до сфери інтересів Росії: у 1654 р. – Україна, в 1809 р. – Фінляндія. Під час революційних подій у Росії у 1917-1918 рр. обидві країни домагалися незалежності. У березні 1918 р. було підписано Брестський мирний договір між Радянською Росією та центральноєвропейськими державами (Німеччиною, Австро-Угорщиною) і Туреччиною, за яким Росія серед іншого втрачала Фінляндію та Україну. Так, Фінляндія домоглася незалежності і зуміла зберегти її, а доля України склалася по-іншому, поки розпад Радянського Союзу не змінив світовий порядок.

Історія дипломатичних відносин між Україною та Фінляндською Республікою бере початок у 1918 р., коли Фінляндія однією з перших країн визнала Україну і відкрила своє дипломатичне представництво в Києві. В числі перших на той час шести посольств зарубіжних країн у Гельсінкі була започаткована й українська дипломатична місія.

Аналізуючи історію фінського й українського національних державотворчих процесів першої чверті ХХ ст., В. Голо-

вченко та В. Солдатенко зазначають [2, с. 348-349], що в основних етапах і віхових подіях, «дійових особах та виконавцях» часом зовні схожа до дрібних деталей, але з прямо протилежними результатами. Передусім, у роки Першої світової війни частина радикально налаштованої української (Союз визволення України) й фінської інтелігенції (Партії активного опору) зробила ставку на Центральні держави (зокрема, Німеччину) в справі здобуття національної самостійності.

Фінський Сейм ухвалив «Закон про верховну владу», тобто суверенні права Фінляндії, за день після того як Центральна Рада оприлюднила свій II Універсал. Центральна Рада задекларувала «організацію найвищої крайової влади на Україні» 1 листопада 1917 р., Сейм проголосив себе носієм верховної влади в Гельсінкі наступного дня. Між прийняттям Декларації незалежності Фінляндії та офіційною датою IV Універсалу Центральної Ради пройшло рівно півтора місяці.

Українська делегація на Брестських переговорах звернулася із закликом до німецького народу з проханням надати військову допомогу проти більшовиків 30 січня 1918 р. без погодження з керівництвом Центральної Ради. Через два дні в Берліні представники фінського Сенату під власну відповідальність, без урядових повноважень, передали німецькому командуванню клопотання про відрядження до Фінляндії військ «для порятунку вітчизни від загрози поразки».

Крім того, лідери обох країн, генерал-лейтенант Карл Маннергейм (1867-1951 рр.) і гетьман України Павло Скоропадський були генералами царської армії, а у 1917 р. командували корпусами на сусідніх Румунському й Південно-Західному фронтах. Такий перелік можна й далі продовжувати та конкретизувати, але в тогочасній історії обох народів була одна надзвичайно суттєва відмінність: у громадянській війні на території Фінляндії перемогли «білі» (незважаючи на всі потуги Кремля), а в Україні – «червоні». Тому Фінляндія, попри три війни

з більшовицькою Росією (СРСР), зберегла своє незалежне існування й нині є одним із найрозвиненіших членів Європейського Союзу.

Об'єктивна спільність зовнішньополітичних національно-державних інтересів Фінляндії та України у перші десятиліття ХХ ст. неминуче зумовлювала їхнє взаємне визнання та зближення на міжнародній арені. Українсько-фінські контакти на рівні визвольних рухів започаткувалися ще навесні 1916 р. у Стокгольмі під час створення (за сприяння німецького МЗС) «Союзу поневолених Росією народів». Тоді представник Делегації за визволення Фінляндії Герман Гуммерус (1877-1948 рр.) познайомився із членами місцевого інформаційно-пропагандистського осередку СВУ. Відтоді Г. Гуммерус відомий як активний популяризатор українського питання у Фінляндії. Саме він уже як дипломат став першим послом Фінляндії в Україні.

Через півтора десятиліття Г. Гуммерус згадував: «Лише тоді я усвідомив етнографічні та історичні підстави прагнення українців до незалежності і зрозумів, яке це має значення для Фінляндії. Українські прибічники незалежності були нашими очевидними та природними союзниками. Якби ця велика та багата країна стала незалежною, це б послабило сили Росії і, таким чином, сприяло б звільненню Фінляндії та збереженню її свободи» [3, с. 39].

Уже у перший день 1918 р. Сенат Фінляндії прийняв рішення відрядити до Києва делегацію, що мала повідомити український уряд про проголошення Фінляндією незалежності. Але на заваді візиту тоді постали громадянська війна у Фінляндії й більшовицька агресія проти УНР.

Зрозуміло, що внутрішньополітична боротьба й певна невизначеність в Україні в останній період існування Центральної Ради не сприяли налагодженню повноцінних українсько-фінських міждержавних відносин. Зате гетьманський переворот 29 квітня 1918 р. у цілому був прихильно сприйнятий промонархічним «білим» керівництвом Фінляндії. Г. Гуммерус, тоді

вже радник дипломатичної місії в Стокгольмі, навіть назвав його «революцією, яка сприяла буржуазним перетворенням в Україні» [2, с. 351].

Під час відвідин Гельсінкі у травні 1918 р. Г. Гуммерус доклав чимало зусиль, аби переконати шойно призначеного міністра закордонних справ О. Стенрота в доцільності офіційного визнання Української Держави. Дипломат доводив своєму начальникові, що фінський уряд «не має жодних підстав для сумнівів, оскільки Німеччина вже визнала Україну», а дружні відносини з останньою принесли б Гельсінкі «очевидну користь» [2, с. 351].

Більшовицька Росія загрожувала обом країнам, відкриття дипломатичного й консульського представництв інтенсифікувало б розвиток двосторонньої торгівлі, а транспортне сполучення можна було легко налагодити через окуповані Німеччиною території Латвії та Білорусі. До О. Стенрота звернулося керівництво «Товариства фінських паперових заводів», що прагнуло поновити експорт паперу в Україну. І саме позиція бізнесових кіл стала останньою краплею, що переконала Гельсінкі у необхідності встановлення дипломатичних відносин з Києвом.

10 вересня 1918 р. Український уряд ухвалив «Законопроект про заснування дипломатичного представництва в Фінляндії...», за яким у Гельсінкі створювалося посольство. У «Поясненні до законопроекту» прямо стверджувалося, що «інтереси Української Держави вимагають заснування в дружніх нам державах дипломатичних представництв, особливо тоді, коли ці держави висилають своїх представників до України» [2, с. 353].

8 жовтня гетьман П. Скоропадський затвердив згаданий законопроект і призначив тимчасово виконуючим обов'язки повіреного в справах директора загального департаменту МЗС Костянтина Лоського (1874-1933 рр.)

Коло зовнішньополітичних завдань, які стояли перед українськими дипломатами у Фінляндії, не було широким. Чи не найголовніше полягало в інформуванні

громадськості цієї країни про події в Україні та привертанні уваги до справи розбудови її державності.

За словами К. Лоського, фінська сторона виказала «велику цікавість щодо нинішнього державного устрою Української Держави, до факту зміни Кабінету <...> головним же чином – до можливості як найскоршого налагодження торговельних відносин». К. Лоський був поінформований, що Фінляндія має необмежені запаси паперу а також сільськогосподарські машини власного виробництва для продажу, а взамін хоче отримати насамперед хліб і цукор. Тому важливим завданням, яке стояло перед українськими дипломатами, було сприяння налагодженню двосторонньої торгівлі із Фінляндією, у якої тоді виникли проблеми із продовольством. Україна була зацікавлена купувати фінський папір, сільськогосподарське знаряддя тощо. «Заключення торгового договору між обома державами – це перше і головне завдання, яке фінляндський уряд старається перевести», – доповідав К. Лоський своєму міністру закордонних справ, відзначаючи: «позиція України є багато краща, що можна використовувати для заключення договору в той спосіб, що цей договір буде надзвичайно корисний для України щодо балансу торговельного, а це вплине, безперечно, на поліпшення її фінансового становища» [1].

Справа ускладнювалася тим, що для здійснення експортно-імпортних операцій українській стороні необхідно було мати дозвіл німецької військової адміністрації. Отримати його було дуже важко.

Крім того, Україна мала певні зобов'язання у питанні постачання продовольства перш за все перед Німеччиною. Тому під час бесіди із регентом Фінляндії П. Свінхувудом та головою Сенату Ю. Паасіківі К. Лоський дипломатично пояснив, що Київ насамперед мусить «задовольнити хлібом Німеччину згідно з укладеною умовою», а «питання про товарообмін може бути вирішене лишень залежно від питання про тран-

спорт, яке в нинішні часи залежить значною мірою від Німеччини» [2, с. 354].

Але, попри всі труднощі, справа потроху просувалася. У вересні 1918 р. було укладено угоду, за якою «Товариство фінських паперових заводів» мало продати Україні до кінця року від 600 тис. до 1 млн. пудів паперу, а Україна поставити до Фінляндії 250 тисяч пудів цукрового піску та тонну зерна.

У Берліні ж укладення українсько-фінської торговельної угоди, нібито без попередження німецької влади, було зустрінуте як «недружня діяльність» щодо Німеччини. Таким чином «паперова угода» опинилася на грані зриву. Коли ж, нарешті, проблему вдалося уладнати, транспортування товарів виявилось неможливим, оскільки за умовами Комп'єнського перемир'я німецькі війська почали виводитися з окупованих територій. Перша партія фінського паперу для України вартістю близько 4,5 млн. марок залишилася у Ризі й у січні 1919 р. була конфіскована більшовиками.

Відносини між собою Україна та Росія мали врегулювати за умовами Брестського миру. Переговорний процес тривав від травня до початку жовтня 1918 р., і російська сторона свідомо затягувала його, вичікуючи поразки Німеччини у війні. Особиста присутність як спостерігача на українсько-російських мирних переговорах остаточно переконала Г. Гуммеруса в непевності міжнародного становища Гетьманату в разі виведення з України німецько-австрійських військ. У численних рапортах до Гельсінкі посол наполегливо наголошував на небезпеці з боку Москви, яка неминуче спіткала б Українську Державу в разі втрати нею підтримки з боку Центральних держав. Г. Гуммерус пояснював, що такий розвиток подій на Сході завдасть чималої шкоди Фінляндії, оскільки порушаться її торговельні комунікації через Прибалтику і Білорусь. Під впливом цих повідомлень міністр закордонних справ Фінляндії О. Стенрот наприкінці жовтня 1918 р. телеграмою попросив свого

посла в Берліні «впливати на німців, щоб вони не виводили свої війська з українських держав» [2, с. 357].

Сам гетьман стосовно згаданих українсько-російських мирних переговорів мав таку думку: «Протягом цілого літа я говорив німцям неодноразово про те, що з цих мирних переговорів нічого путнього вийти не може, що питання зовсім <...> не в тому, щоб прийти до якогось остаточного вирішення всіх цих питань між Україною і Радянським урядом, а виключно для того, щоб, користуючись у Києві правом деякої екстериторіальності, розвивати всіляким способом більшовицьку пропаганду в країні» [5].

Висновки. На нашу думку, пріоритети у зовнішньополітичній діяльності П. Скоропадського зумовлювалися цілком зрозумілими чинниками:

– орієнтація на значущих суб'єктів геополітики в умовах Першої світової війни (вище вже згадувалося про держави Четверного союзу);

– держави, у тому числі й ті новоутворені, що з'явилися після розпаду Російської імперії, які граничили з Україною (уряди Дону та Криму, Росія, Австро-Угорщина, Румунія);

– держави, що мали у своєму складі етнічні українські території: Кубанська республіка, Австро-Угорщина (Східна Галичина, Холмщина і Буковина), Румунія (українська частина Бессарабії).

Стосовно українсько-фінського спілкування на міждержавному рівні у цілому можна констатувати, що цей перший, на

жаль, надто короткий, досвід можна оцінити як досить удалий.

Зрозуміло, що у відносинах між Україною та Фінляндією не останню роль відіграла схожість історичної долі, що не могло не сприяти взаємній доброзичливості та порозумінню: обидві тривалий час входили до складу інших держав, а ставши незалежними, практично відразу ж опинилися у складній міжнародній ситуації, що містила загрози тільки-но створеній (а для України – відновленій) державності.

Але основними чинниками, що об'єктивно зумовлювали зближення України та Фінляндії, були:

– спільність торговельно-економічних проблем, які постали перед Києвом і Гельсінкі (налагодження взаємовигідної виробничої кооперації, пошук ринків збуту готової продукції, джерел постачання сировини та ін.);

– нагальна потреба розширення кола міжнародного визнання щойно посталих держав;

– існування реальної загрози тільки-но отриманій незалежності з боку сусідніх держав і особливо з боку суб'єктів громадянського протистояння в Росії: як більшовиків, так і їхніх опонентів.

При цьому досить вагомим суб'єктивним фактором, що суттєво коригував зовнішньополітичний курс Гетьманату, була його жорстка детермінація умовами Берестейської мирної угоди, дотримання якої було однією з умов, яку поставило перед П. Скоропадським німецьке командування, коли давало дозвіл на проведення перевороту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борисенко С. Українсько-фінські стосунки у 1918 році. Студії з архівної справи та документознавства / Держкомархів України, УНДІАСД; редкол.: І.Б. Матяш (голов. ред.) та ін. Київ, 2008. Т. 16. С. 100-105 URL: <https://joanerges.livejournal.com/1431021.html> (дата звернення: 27.05.2019).
2. Головченко В.І., Солдатенко В.Ф. Українське питання в роки Першої світової війни : монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2009. 448 с.
3. Гуммерус Г. Україна в переломні часи: Шість місяців на чолі посольства у Києві. Київ : Таксон, 1997. 188 с.
4. Ремі Й., Пилипенко В. Дипломатичні відносини між Україною і Фінляндією в 1918–1921 роках. *Етнічна історія народів Європи*. 2008. Вип. 24. С. 146-157.
5. Скоропадський П. Воспоминания. Конец 1917 года по декабрь 1918 года. URL: http://www.uhlib.ru/istorija/spogadi_k_nec_1917_gruden_1918/p6.php#c_184 (дата звернення: 28.05.2019).